

YKSILÖSUBJEKTIN RUUMIILLISUUS ENSIRASKAUDESSA

Riikka Homanen

Abstrakti

Käsittelen artikkelissani raskauden aikaista ruumiillista yksilösubjektiutta. Aihetta ohjaa kysymys siitä, miten on mahdollista, että kulttuurisissa käsityksissä ja käytännöissä on ristiriitaisuuksia sukupuolen ja erityisesti raskauden mukaan: syntymättömälle luovutetaan tiettyjä sosiaalisia ja yksilöoikeuksia naisen ruumiillisen toiminta-alan kustannuksella. Näin raskaana oleva keho näyttää poikkeavana verrattuna vallitseviin määrittelyihin, joita annetaan yksilösubjektin autonomiselle keholle. Artikkelini tavoitteena on tarkastella tapoja, joiden avulla naiset asemoituvat erilaisiin kulttuurisiin subjektikäsitteisiin yksilön ja hänen ruumiinsa suhteesta. Artikkelin metodologisena orientaationa on narratiivinen tutkimus, ja analysoitavana aineistona naisten tarinoita ensiraskaudesta ruumiillisena kokemuksena. Analyysin perusteella voidaan sanoa, että kulttuurisesti hallitsevat käsitykset, joissa raskaana oleva keho ei enää näytä toimivan yksilön merkinä ja joissa ruumiillinen naiseus rinnastuu yhteiskunnalliseen äitiyteen, pitävät pintansa. Ne artikuloituvat toisiinsa kytkeytyvissä puhetavoissa niin yksilötoimijuudesta kuin feminiinisyydestä ja (terveydenhuollollisesta) hyvinvoinnistakin. Aineistosta on tulkittavissa myös normien purkautumisen prosesseja. Kaikkiaan voidaan päätellä, että sosiaaliteoriallekin tyypillinen jäsenyyden autonomia ja atomistisesta yksilökehosta on osiltaan soveltumaton raskaudessa.

Avainsanat: ensiraskaus, ruumis, ruumiillisuus, yksilösubjekti, sukupuoli

*Näin unta akvaariosta, jossa tunnustelin elämää
lasin läpi, kuin tunnustellen heiluvaa vatsaani.
(Äiti 19)1*

Siteeraus on yhdestä ensiraskautta kuvailevasta kertomuksesta. Se kuvastaa raskauden ainutlaatuista ambivalenttiuden tunnetta. Vatsan ja akvaarion analogia on yksi esimerkki siitä, miten naiset kirjoittivat raskauden ajan ruumiillisuudesta. Lainauksessa jaettu keho² on yhteinen, mutta sikiöön ei ole ”suoraa yhteyttä”, sitä voi tunnustella ”seinämän” läpi. Kuten akvaarioon, myös kohtuun on terveydenhuollon nykuteknologian avulla mahdollista katsoa sisään. Samalla kulttuuristen mielikuvien tasolla sikiö mielletään ihmiselämän muotona, ja siten sille myönnetään moraalista ja poliittista arvoa.

Sikiöt, niin kuin ymmärrämme ne nykyään, eivät ole aina olleet osallisia raskaudessa. Vasta viime vuosikymmeninä³ ne on teknologisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti tuotettu osallistujiksi, joille on sittemmin annettu erilaisia olemuksia tai luontoja ihmiselämänä. Toisin sanoen sikiöt ovat karanneet laboratorion ja nyt poliitikot, terveydenhuollon henkilökunta, tieteentekijät, teologit ja muut kiistelevät laboratoriofaktojen, etiikan ja moraalisten kantojen sekoituksesta (ks. Addelson 2004, 26; Duden 2004, 15).

Mitä tapahtuu naisen yksilöruumiillisuudelle, kun tällainen julkiseksi tuotettu syntymätön astuu kuvaan? Muun muassa Susan Bordo (1993, 71–97) on osoittanut ristiriitaisuuksia kulttuurisissa käsityksissä ja käytännöissä sukupuolen ja erityisesti raskauden mukaan: syntymättömille luovutetaan tiettyjä sosiaalisia ja yksilöoikeuksia naisen ruumiillisen toiminta-alan kustannuksella (ks. myös Morgan & Michaels 2004). Sikiöistä ja naisista tuotetaan näin erityisiä yhteiskunnan

jäseniä ja ”yksilöitä”. Toisin sanoen jossain vaiheessa tai vaiheissa raskautta sikiön ja naisen ruumiillinen suhde muuttuu kulttuuristen käsitysten tasolla enemmän yhteiskunnallisen lapsen ja äidin väliseksi suhteeksi.

Pyrin artikkelissani tuomaan näitä vaiheita tieteellisen keskustelun kohteeksi tarkastelemalla naisten tarinoita raskaudesta ruumiillisena kokemuksena (ks. Homanen 2005). Analysoimalla tarinoita pyrin hahmottelemaan sitä, millaisilla erilaisilla tavoilla ja intensiteeteillä naiset itse asemoituvat erilaisiin kulttuurisiin sukupuolistettuihin subjektikäsityksiin yksilön ja hänen ruumiinsa suhteesta. Tämä merkitsee yhtäällä niiden kulttuuristen merkityksellistämisen tapojen hahmottelua, joita ruumiista ja ruumiillisesta kerrottaessa piiryy, ja niiden subjektikäsityksien hahmottelua, joita nämä kulttuuriset merkitykset implikoivat. Toisaalta tarkastelen ilmaisua, jonka avulla ensiraskauden ruumiintarinan tapahtumakulussa ja kerronnassa artikuloidaan uudelleen näitä kulttuurisia ajatusmalleja ruumiista, subjekteista ja (siten) toimijoista.

Samalla kyse on siitä, miten ruumiiden rajoja liikuttava raskaus haastaa käsitykset ruumiillisesta yksilöllisyydestä. Raskauden aikaista ruumiillisuutta ja toimijuutta ei ole paljoakaan tutkittu sosiaalitieteissä. Keskustelua on käyty jonkin verran monitieteisesti, mutta se on hajanaista eikä kovin empiiristä. Siten raskaudessa on tutkimuksellinen katve, ja sosiaalisena ilmiönä raskaus tarjoaa mahdollisuuksia hahmotella (nais)yksilön ja yhteiskunnan välisiä suhteita ja välityksiä.

Ensin kuvailen artikkelissani lyhyesti teoreettista ja metodologista orientaatiotani. Sen jälkeen siirryn analyysiosaan, jossa tarkastelen sekä tarinoiden kerronnallista jäsentymistä että tematisointeja. Erittelen aluksi pääosaa aineistoa rakenteistavan metatarinan ja osoitan sitten tästä juonirakenteesta poikkeavien tarinoiden erityisyyden. Lopuksi kokoan analyysini keskusteluksi raskauden aikaisten subjektien ja sosiaali-teoriassa ”yleisen” yksilösubjektin suhteesta.

SUBJEKTIT, KERRONTA JA MERKITYS

Artikkelini kulttuuriteoreettisena näkökulmana on foucaultlainen poststrukturalismi, johon on otettu vaikutteita feministisistä – erityisesti Susan Bordon – Foucault-luennasta. Subjektius ymmärretään näin lähtemättömästi ruumiillisena ja lähtökohtaisesti tietovaltakytköksissä seikkailevana (esim. Foucault 1990/1976; 2001/1975; Bordo 1989; 1993; ks myös Oinas 2000, 102–106). Se on yhtäällä itsen tuottamista kehon ja elämäntapojen muokkaamisella ja kontrolloimisella normien tarjoamia kriteereitä vasten. Kyse on itsen subjektifioimisesta kulttuuristen käsitysten subjektiasemiin.

Toisaalta subjektius on myös ruumiillista toimijuutta, jossa sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta tehdään omakohtaista. Se on asemoitumista kulttuurin tarjoamiin normatiivisiinkin positioihin, ei siis välttämättä asettumista. (Ronkainen 1999, 33, 38–50; Törrönen 2000, 245–246, 248, 253.) Lopulta subjektin viittaussuhde on ymmärrettävä varsinaisia tarinoita tarkasteltaessa kolminaiseksi siinä, että subjekti viittaa yhtäällä tekstin sisäiseen subjektiin ja tekstin ulkopuolelle maailmaan. Kokemus ja ilmaisu eivät koskaan siis täysin yhdy. (Denzin 1989a, 17; 1989b, 20–21, 33, 75–76; ks. myös White 1987, 14, 24–25.)

Olen hankkinut aineistoni *Vauva*-lehden ja *Kaks plus* -lehden internet-sivujen keskustelupalstoille sekä *Naistutkimus*-sähköpostilistalle laittamieni kirjoituspyyntöjen (ks. Liite 1) avulla. Pyysin ensiraskauden kahden edellisen vuoden sisällä kokeneita naisia kertomaan raskaudestaan ruumiillisena kokemuksena. Uskoin rajauksen ensiraskauteen olevan tärkeä, koska ensimmäinen raskaus on ymmärrettävästi kokemus, joka on uusi ja mullistava toisenlaisella tavalla kuin sitä mahdollisesti seuraavat. Sain sähköpostissa ja postissa 23 tarinaa, joista kertyi yhteensä 116 sivua tekstiä (kirjoittajatiedoista ks. Liite 2). Tarinoissaan naiset kertovat niin omista ajatuksistaan ja

suhteistaan raskauden myötä muuttuviin ja oireileviin kehoihinsa, sumeaan sikiösubjektiin kuin myös raskausajan terveydenhuollon nostamista ajatuksista.

Sillä, että internet on ollut ilmoituskanavani ja että olen jättänyt kirjoituspyyntöni juuri kyseisille foorumeille, on seurauksensa aineistoni laadulle. Aineistoni hankintatapa on vaikuttanut todennäköisesti ensinnäkin siihen, ettei aineistooni ole valikoitunut yhtään esimerkiksi niin sanotusti ei-toivotuksi raskaudeksi mieltäytyvää raskautta ja siihen, etteivät yhteiskunnallisesti sosiaalisiksi ongelmiksi määrittyvät asiat tule aineistoni kautta esille. Esimerkiksi teiniäitiyden, alkoholin tai huumausaineiden ongelmakäytön tai erilaisien yhteiskunnallisten huono-osaisuuksien värittämiä raskauskokemuksia ja –tarinoita olisi kenties hedelmällisintä lähteä hakemaan tutkimusluvan avulla sairaanhoitopiireistä tai sosiaali- ja terveystoimen kautta. Lisäksi voi ajatella, että sosiaalisesti ongelmoituneesta asemasta ei ole kovin helppoa ryhtyä kirjoittamaan.

Pääosa kirjoittajista oli iältään 24–30-vuotiaita. Useimmat, jotka koulutustasonsa ilmoittivat, olivat korkeasti koulutettuja: ammatti- tai tiedekorkeakoulussa opiskelleita tai yhä opiskelevia. Kysymys on siis suhteellisen koulutetuista ja nuorista naisista, mikä ei välttämättä ole kovin yllätyksellistä, koska kysymys oli ensisynnyttäjistä. Lisäksi useat tarinat olivat jo itsessään pitkälle tulkitsevia ja rikkaita. Tämä on ymmärrettävää erityisesti *Naistutkimuslistan* kautta tulleiden tarinoiden tapauksessa, sillä lista on tiedustelu- ja keskustelufoorumi tutkijoille, opettajille ja kaikille naistutkimuksesta kiinnostuneille. Näin ollen voi olettaa, että moni listan jäsenistä hallitsee teoreettisemmatkin jäsennykset ruumiillisuuden ja sukupuolen aiheista. Vertailuni perusteella *Naistutkimus*-sähköpostilistan sekä *Vauva*- ja *Kaks Plus* -lehtien kirjoituspyyntöön vastanneiden tarinoissa ei ollut kuitenkaan sellaisia eroja, jotka tekisivät tarpeelliseksi niiden analysoimisen erillään toisistaan.

Analysoin tarinoissa olevia jäsennyksiä kerronnallistamisen ja tematisoinnin jaksottamisen näkökulmista. Konkreettisesti erittelin tarinoista kronologisia tapahtumakulun juonirakennetiivistelmiä sen mukaan, miten raskaus etenee kiinnittämällä huomiota vaiheisiin, joissa ”kertoja” ilmaisee olevansa aktiivinen tekijä. Juonikäänneet nimetään sen mukaan, mikä niiden merkitys on juonen etenemiselle. Näin pyrin tyypittelemään tarinoita ja tulkitsemaan merkityksiä, joita käännteille annetaan tarinoissa. (Alasuutari 1986, 22–40; ks. myös Hänninen 2000, 157–180.) Huomioin myös itsenäiset arvioivat kirjoitusosat, joiden paikkaa merkitsi aineistossani yleensä se, että nykyhetkeen palataan evaluoimaan raskautta ”näin jälkepäin” (ks. myös Vilkkonen 1997, 104–105).

Esitän toisin sanoen tarinat eräänlaisina koosteina, tarinatyyppinä, jotka perustuvat temaattisen tason rakenteeseen. Yksittäinen tarinatyyppi ei ole kenenkään minulle tarinan kirjoittaneen naisen oma tarina vaan tulkintani joidenkin tarinoiden yhteisestä juonirakenteesta. Tarinoiden pohjalla oleva ajatusmalli, raskaana olevalle naiselle hahmottuva elinpiiri ja toimintaedellytykset, oli samanlainen (esim. Alasuutari 1986, 30). Näin päästään tutkimaan niitä laajempia kulttuurisia merkitysrakenteita, joiden kautta ruumiillisuutta, subjektiutta ja toimintaa jäsennetään. Näitä merkityksellistämisen rakenteita ja tapoja ovat erityisesti kulttuurisen tarinavarannon mallitarinat (Hänninen 2000, 50–52; Bamberg 2004a, 361–362) ja muut kirjoittamisen konventiot.

Narratiivisen tutkimuksen lähestymistapaa voi pitää hyvänä subjektiuden tutkimuksessa. Narratiivisen analyysin epäyhtenäistä tutkimuksellista kenttää nimittäin yhdistää tulkinnallisuuden näkökulma, jossa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ”päähenkilöt” tulkitsevat asioita ja itseään sekä miten nämä tulkinnat ohjaavat toimintaa (esim. Riessman 1993, 5; Bamberg 2004b).

JAKAUTUVAT SUBJEKTIT JA JAETUT KEHOT

Tarinoiden draamallinen logiikka liittyy kiinteästi äidin suhteeseen lapseen. Käytän tarkoituksella nimitystä äiti ja lapsi sikiön ja raskaana olevan naisen sijaan. Juonirakennetta, jota suurin osa tarinoista noudatti, voi nimittäin tulkita niin, että raskaana olevaa ruumista ja subjektiutta tai itseä jäsennetään ensisijaisesti ensin subjektin *jakautumisen* ja sitten ruumiin *jakamisen* kautta.

Raskauden edetessä sikiö, joka on jotain erillistä – toista itsessä mutta silti sumeasti osa subjektia ja minuutta – muuttuu enemmän omaksi subjektikseen ja objektiksi naiselle. Sikiöstä tuotetaan prosessuaalisesti vauva ja lapsi, jolle nainen on elämäntapojensa mukaan julkisesti tilivelvollinen.

Kaikkiaan juonirakenteen analyysin perusteella tarinat voidaan tiivistää seuraavaan juonirakenteeseen:

- 1) Päähenkilö tulee raskaaksi.
- 2) Päähenkilö muuttaa elämäntapojaan.
- 3) Päähenkilö kokee vauvan konkretisoituvan.
- 4) Päähenkilön käsitys omasta ruumiillisesta subjektiudestaan muuttuu.
- 5) Päähenkilö synnyttää.

Lauseet 1, 3, 5 ovat aktiivisia lauseita ja lause 2 raskaaksi tulon seurauksia ja arvioita kuvaava lause. Lause 4 on vauvan konkretisoitumisen seurausta kuvaava lause. Yksittäiset tarinat voivat erota niin, että lapsen kokeminen omaksi subjektikseen tapahtuu vähitellen tai lapsi merkityksellistyy heti ”omaksi henkilökseen”.

Raskauden ruumiintarina, joksi erittelemääni koostetarinaa nimitin, alkaa raskaaksitulolla tai oikeastaan sen selviämisellä raskaustestissä. Raskauden selviäminen on ruumiillinen käännekohta siinä mielessä, että sillä on välittömiä seurauksia elintapoihin ja siihen, miten ruumis ja subjekti mielletään. Ensimmäisen raskauden ollessa kyseessä raskaus oli kaikille uutta ja tuntematonta. Suurta iloa varjostivat usein pelot, tietämättömyyden tunne ja häkellys. Naiset kertoivat aluksi toimineensa automaattisesti. Esimerkiksi omaisille ilmoitettiin, tupakointi ja alkoholin nauttiminen lopetettiin, urheilua vähennettiin tai se lopetettiin kokonaan.

Harvalle lapsen kantaminen näyttäytyi todelliselta vielä tässä vaiheessa raskautta. Lähinnä monesta asiasta luopuminen tuntui pahalta, vaikka luopumisen tärkeyttä ei kyseenalaistettu. Vaikka lapsi ei tuntunutkaan todelliselta, hän sai etusijan elämässä. Seuraavat aineistolainaukset kuvaavat käänteen saamia ilmaisuja:

Kun testi oli positiivinen tammikuussa 00, ajattelin, että sillä lailla, tässä sitä nyt ollaan. Hyvästi vapaus. Tätäkö tässä haluttiin? Tämä oli kuitenkin vain ensireaktio ja heittäydyin raskaana olemiseen täysillä. Lopetin lenkkeilyn saman tien, ja painoa siinä samassa tuli muutama kilo. En kokenut haikeutta siitä, että ulkonäköni muuttuisi. (Äiti 7)

Ja kun tulin raskaaksi kaikki urheilu jäi ja aloin lihomaan. Mikä tuntui todella pahalta, vaikka raskaus oli toivottu ja haluttu. (Äiti 6)

Tarinoissa kerrottiin myös epätodellisuuden tunteesta eli siitä, ettei osattu sisäistää lapsen lisäksi omaa raskautta. ”Kuljettiin kuitenkin virran mukana”: tehtiin, ”mitä raskaana olevan naisen tulee”. Näin samalla hahmoteltiin melko perinteistä äitiyskäsitystä vaalivaa elämäkerran yleisöä. Raskaana olevaa subjektiutta tuotetaan mukautumalla itse käsityksiin normielämäntavoista.

Raskaaksitulon käänteeseen merkitykset ovat kuitenkin koko tarinan näkökulmasta vain pysäytyskuva. Esimerkiksi tarinoiden arvioivissa osissa ensiraskauden alun pelot ja hämmennys tunnustetaan uudelleen ja rinnastetaan kokemattomuuteen ja outoon elämäntilanteeseen, jolloin herkästi turvaututaan erilaisiin raskauden asiantuntijoihin, kuten terveydenhuoltoon.

Yleensä ottaen neuvolan ohjeet ja sieltä saamani tiedot auttoivat minua ymmärtämään paremmin omia tuntemuksiani ja suhtautumaan niihin ilman suurta dramatiikkaa. (Äiti 23)

Hämmäyttävä ja hämmästyttävä raskaustilan keho tuodaan kuitenkin itse tuttuuden ja samalla itsekontrollin piiriin mitoittamalla se terveydenhuollon teknologiavälitteisiin malleihin raskauden normaalista kulusta. Kehon hallinnan ideaali on siis vahva arvojäsenitys, johon raskaana olevan naisenkin on asemoiduttava. Se implikoi klassista miehelle varattua subjektikäsitystä, jonka mukaan mielen kontrollista karannut, rajojaan muuttava keho näyttäytyy vieraannuttavana aistimellisena ja raakana luontona (esim. Elias 1992b/1940–1950, 115–117). Hallinnan kokemus palautetaan kulttuuristamalla tuntematon luonto terveydenhuollon muotin mukaan, mikä rinnastuu yksilökäsityksissä usein luonnosta tietämiseen ja toimintakykyyn (ks. esim. Hall 2002, 21, 29–32; Lehtonen 1994, 65).

Hallinnan kokemus on siis lopulta valtasuhteiden tuote. Raskaana oleva keho ei kuitenkaan koskaan täydellisesti vastaa yksilösubjektin muuttumatonta ja näkymätöntä normikehoa. Lisäksi naiset mieltävät ruumiinsa korostuneessa materiaalisuudessaan ja hillitsemättömyydessään kiehtovana ja kunnioitettavana ruumiina-joka-on-myös-minä ja ruumiina-joka-on-myös-minun (vrt. Merleau-Ponty 1995, 138–139). Itsen eheys ei täysin riipukaan oman ruumiin rajojen vartioinnista.

Äidiksi ja lapseksi tuleminen omina selkeinä sosiaalisina kategorioina tapahtuu vasta syntymässä: itsen erillisestä tulee itsestä erillinen. Synnytys ei kuitenkaan jäsennä käänteeseen omaisesti raskauden ruumiintarinaa, joksi abstrahoimaani koostetarinaa nimitin, vaan jäsennyksen aiheuttaa sikiön henkilöityminen, personifikaatio, mieltäminen omaksi yksilökseen esimerkiksi ultraäänikuvauksessa. Tässä itse asiassa piilee myös avain juonellisuuden logiikan kytkeytymiseen kulttuurisen alueeseen. Raskaudessa sisäisestä sikiöstä ei vain ”tule” ulkoista lasta vaan se konstruoidaan, ”tehdään” ulkoiseksi.

Ajatellaanpa esimerkiksi juuri valikoivaa ja kulttuurisesti auktorisoitua ultraäänien katsetta. Nykytekniikka mahdollistaa sen, että muun muassa terveydenhuollon henkilökunta ja omaiset voivat katsoa entistä suuremmin sikiöön, ja näin sikiöstä tulee kasvavassa määrin muiden omaisuutta ja se personifioituu sosiaalisesti. Ultraääni vääristää sikiön ja raskaana olevan naisen suhteet ja läpäisee ennen läpinäkymättömän kohdun. Sikiön erillisuus ja itsenäisyys korostuvat, samalla kun naisen ruumiin rajat ja suhde subjektiuteensa menettävät kulttuurista selvärajaisuuttaan. (ks. myös Eräsaari 1997, 198–202; Bordo 1993, 85–87.)

Usein sikiön näkeminen ultraäänikuvassa, sydänäänten kuuleminen tai ensimmäisten liikkeiden tunteminen oli mullistava kokemus naisille, kuten seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi:

Viikolla 21 tunsin ensimmäiset liikkeet ja se oli upein kokemus siihen mennessä. Ei edes ultrassa käynti tai sydänäänten kuuleminen ollut niin hienoa kuin ne liikkeet. Vaikka paino nousi ja ympäröimättä tuli lisää, tunsin olevani aika säpäkässä kunnossa. Iho oli hyvä ja hiukset kiilsivät. Mieliala ei ollut niin maassa, kuin tähän asti. Ehkä nyt kun lapsi alkoi tuntumaan, odotus sai uuden käänteeseen. Tuntui, että nyt minulla on jotain omaa, eikä kukaan voi sitä enää minulta pois ottaa. (Äiti 12)

Vauvasta ja raskaudesta tulee ”todellisempi” ja ”konkreettisempi”, ”mikä tuntui raskauden herkimmältä hetkeltä”. Tavat kuvailla tätä käännettä viestivät siitä, että ne perustavanlaatuiset merkitysjärjestelmät, joiden kautta on totuttu merkityksellistämään itseä, kehoa ja itseä ruumiillisena subjektina, ovat muuttuneet. Koherentti ruumiin kokemus kyseenalaistuu: ”mahan sisällä on todella joku”. Aina sikiön liikehdintä ei kuitenkaan merkinnyt suurta iloa tai mieltynyt lapsen todentuntuun:

Kun liikkeet alkoivat tuntua viikolla 16, tuli alienvaihe. Aivan kuin joku hirvittävä kamala elävä olisi katalalla tavalla tekemässä jotain salamyhkäistä vartalossani, enkä voinut olla varma tämän alienin hyvistä aikeista. Tämä vaihe meni noin kuukaudessa ohitse. Masuvauva alkoi tuntua omalta lapselta... (Äiti 11)

Sikiö alkaa tuntua omalta oikealta lapselta, johon ollaan kiintyneitä, vasta myöhemmin, totuttaessa vähitellen liikkeisiin ja kehon oireiluun. Ensimmäiset liikkeet olivat pelottavia ja hämmentäviä sekä assosioituivat johonkin ulkopuoliseen, joka ottaa vallan kehosta. Keho erkanelee minästä, muttei samalla tavalla kuin silloin, kun lapsen, toisen minussa, konkretisoituminen mieltyy positiiviseksi. ”Ruumis tahdotaan jo takaisin.” Muissakin raskautta käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että kaikki naiset eivät nauti erityisestä intiimiydestä sikiönsä kanssa vaan kokevat tulleen vallatuksi (esim. Young 1998, 277).

Siispä vaikka sikiöön on saatu jonkinlainen aistimellinen yhteys, tarinoiden alkuraskaudessa tyypillinen epätodellisuuden tunne voi säilyä. Vaikka ainoastaan ultraäänessä käynti, ensimmäiset liikkeet tai sydänään kuuleminen merkityksellistyivät varsinaiseksi juonikäänneeksi, tarinoista oli luettavissa sikiön käsitteellistyminen omaksi subjektikseen asteittain tai vähitellen. ”Normaalista” raskauden kulusta ollaan tietoisia samoin kuin siitä, että sikiö-lapsi kasvaa vatsassa. Epätodellisuuden tunnetta kuitenkin myös ikään kuin selitellään, joten tekstistä voi lukea esille kulttuurisen ristiriidan, jossa sikiön mieltäminen lapseksi merkityksellistyy velvollisuudeksi. Voi päätellä, että reproduktiivinen teknologia ja äitiyshuolto toisaalta tarjoavat välineet äitien subjektiivisille haluilla (esimerkiksi terveet lapset), mutta toisaalta samalla toisiin asioihin liittyvistä tuntemuksista tuotetaan marginalisoituja syyllisyyden paikkoja (Bordo 1993, 86). Esimerkiksi sikiön mieltäminen lapseksi saa täytymisen sävyn.

Terveydenhuollosta saatu tieto ja omiin kokemuksiin perustuvat kuvat sikiöstä ja raskaudesta eivät kuitenkaan siis absoluuttisesti tai toisensa poissulkien määrittele mielteitä sikiöstä tai raskaudesta. Kronologinen tarkastelu paljastaa, että ruumiin tuntemukset ja biomedikaalinen tietämys integroidaan omaan arkeen ja muihin kulttuurisiin käsityksiin ja että niihin asemoidutaan moninaisesti. Usein esimerkiksi ultraäänien kuva tai sydänään kuuntelu saattoivat konkretisoida lasta, mutta silti sikiö sai nimityksiä, kuten ”kuplat” tai ”siiveniskut”. Tämä vihjaa mielteistä, joissa terveydenhuollon välittämä tutkimuksellinen tieto otetaan haltuun omiin tuntemusten tulkintoihin integroituna. Lääketieteen kieli toimii arkikokemuksen käsitteellistämisen apuna eikä siten varsinaisessa teoreettisessa tai edes neuvolakäytännöissä muotoutuvassa muodossaan. Erityisesti terveydenhuoltoa ”näin jälkikäteen” arvioitaessa kuulutetaan oikeutta olla autonominen tiedonsubjekti, jolla on huomion arvoinen diskursiivinen panoksensa päätöksissä, jotka koskevat erilaisia ruumiiseen kohdistuvia toimenpiteitä ja diagnooseja. Tekstien metaforisten ilmaisujen avulla sanottuna kohdut ja koneet tuottavatkin yllättäen ”siipien iskuja” ja ”tuhruja näytöllä” eivätkä autonomisia sikiö-yksilöitä.

Sikiö-lapsen sitkeätä sumeutta voidaan selittää sillä, että kulttuurisissa käsityksissä yksilöllisyyden ja oman persoonan merkittäjänä on selkeärajainen keho (Elias 1992a/1939, 59–60; Falk 1994, 33, 36), jota sikiöllä ei ole. Tämä pätee myös raskaana olevaan naiseen: ruumiin rajat sumenevat

konkreettisesti ja symbolisesti. Esimerkiksi modernin lisääntymisteknologian myötä sikiö saattaa olla irtautumassa napanuorastaan eräänlaisena perheen purkautumisen ja yksilöitymisen viimeisimpänä vaiheena (vrt. Nätkin 2003, 21), mutta ainakin vielä se jakaa naisen kehon syntymään saakka.

Raskauden ruumiintarina päättyykin synnytykseen. Synnytys ei kuitenkaan ole varsinainen tarinan kulkua merkityksellisesti kääntävä vaihe. Itse asiassa oman ennako-oletukseni vastaisesti synnytys ei ole juonenkulun kulminaatio. Siitä kirjoitettiin muihin aiheisiin verrattuna määrällisestikin kaikista vähiten.

Tämä on ainakin päällisin puolin ristiriidassa synnytykseen keskittyvien tutkimuksien kanssa siinä, että synnytys näyttäytyy raskauden kulminaationa (esim. Martin 1989; Ruusu vuori 1991; vrt. Nätkin 1997). Tutkimusten tuloksia ei kuitenkaan tarvitse kyseenalaistaa, vaan tätä havaintoani voi selittää sen avulla, että koko raskauden kautta hahmoteltaessa elämäkertaa luonnehtivat vaikeneminen, unohtaminen, muistaminen ja strategiset valinnat asemoivat synnytyksen eri tavalla kuin vain synnytyksestä tai laajemmasta elämän vaiheesta kerrottaessa. Raskauden voisi ajatella näyttäytyvän kokonaisen kulttuurisen elämäkerran kontekstissa vain transitionaalisen ajanjaksona, jonka ei ajatella voivan määrittää syvästi elämänkulkua tai elämäkerrallista minää.

Kun naisia pyydetään kertomaan raskausajastaan, raskauden aika synnytyksestä irrallisena näyttäytyy koko elämänhistorian näkökulmasta tärkeänä niin tarinoiden toiminnallisissa osissa kuin selkeästi raskausaikaa kokonaisuutena jälkikäteen arvioivissa osuuksissa. Raskaus määrittelee monessa mielessä uusiksi esimerkiksi suhteen kehoon ja terveydenhuoltoon.

Tarinoihin oli rakennettu sellainen jännite, jossa raskauden edetessä, oireitten lisääntyessä, ruumiin kasvaessa ja olon käydessä tukalammaksi tietynlainen valmius ja halu synnyttää kehittyivät vähitellen. Ruumiin materiaalisuuden käydessä tukalaksi se muuttuu vieraannuttavaksi. Muotoaan muuttava keho alkaa vähitellen vaikuttaa rajoittavasti toimintaan (vrt. Young 1998, 276–278). Keho ei olekaan enää niin omaa ja voimaannuttavaa. Synnytyksessä fyysisen kestokyvyn rajoilla keho kuitenkin ”osoittaa luotettavuutensa”. Raskaan ja tukalan loppuraskauden jälkeen synnytys koettiin kivuista, väsymyksestä ja kontrolloimattomasta tunnekuohusta huolimatta pääasiassa positiivisena, jopa ”riemujuhlana”. ”Keho teki työtä niin kuin pitikin”. Varsinkin, kun naiset ilmoittivat kokeneensa suhteensa vartaloonsa varmaksi ja vahvaksi esimerkiksi urheilutaustan vuoksi, synnytys assosioitui urheilukokemuksiin. Näin kipua ja uupumus tuntuivat tutuilta ja turvallisilta.

Synnytys taas oli ihana kokemus. Silloin tunsin ruumiini tekevän työtä juuri niin kuin pitikin. Kaikki se kipua ja väsymys oli tuttua ja turvallista. Se oli kuin olisi treenannut isoja kisoja varten.

(Äiti 6)

”Aktiivinen synnyttävä subjekti”, joksi yksi äiti itseään nimitti, vaatii oikeutta synnyttää rauhassa. Hän on autonominen ruumiillinen subjekti. Paradoksaalisesti ruumis samassa kirjoituskontekstissa objektifioituu: ”keho osoittaa toimivuutensa” sekä ”toimii alkukantaisen ja luonnonmukaisen voiman säätelemänä”. Tarinan raskaana oleva päähenkilö tasapainoilee näin mekanistisen ihmiskuvan välineellisen ja biologisen automaattiruumiin sekä koherentimman ruumiillisen subjektikäsityksen välillä. Paradoksaalisesti aktiivista roolia korostava puhe korostaa myös synnytyksen kiinnittymistä ”luontoon”. Keskeiseksi asettuu kuitenkin ruumis–mielidikotomian purkamisen. Luonto- ja luonnollisuusviittaukset eivät synnytyksenkuvauksissa yleispeävästi implikoi luonto–kulttuurijakoon kulttuurisesti assosioituja muita jakoja, kuten naiskeho–miesmieli,

yksityinen–julkinen tai muuta sellaista. (Vrt. Martin 1989, 54–68, 139–55; Ruusu vuori 1991, 89, 112.)

Lienee kuitenkin liioiteltua sanoa, että synnytys kuvailtiin vain ja ainoastaan positiivisena kokemuksena. Yleensä siitä kerrottiin kuitenkin refleктоimalla koko raskausaikaa. Raskauden kulun kontekstissa synnytys näyttää positiivisena. Vaikka synnytyksen hyviä puolia painotettiinkin, silti samassa yhteydessä kerrottiin esimerkiksi fyysisen kivun keston ylittämistä, huonosti käyttäytyvistä synnytyslääkäreistä, ajantajun menettämisestä ja huutamisen häpeästä. Tuskallisenkin synnytyskokemuksen kuvailussa oikeutettiin kaikki kivut ja rajojen ylitykset lapsella, kuten seuraavassa lainatun tarinan loppupuolella tehtiin.

Kun on käynyt fyysisen kestävyytensä rajoilla, tietää mitä se on, ja synnytyksessä mennään niiden rajojen yli, mutta silloin kehossa tulevat hormonit avuksi. (Äiti 7)

Häpeä ja ajantajun, rajojen ja yleensä kontrollin menetys kertoo kartesiolaisuuden perinnön yksilösubjektin mielen kontrolloiman ruumiin vaatimuksen läsnäolosta. Läsnäolo osaltaan implikoi mieli–ruumisdikotomiaan asemoitumista (vrt. Ruusu vuori 1991, 76). Häpeän tunteista ja muista vastaavista kertominen ei kuitenkaan ollut synnytystä kuvailtaessa päällimmäisenä. Toisin sanoen se intensiteetti, jolla naisyksilösubjektin kulttuurisesti vähemmän autonomiseen asemaan (ks. esim. Bordo 1993, 71–97) yleensä suuntauduttiin, oli alistainen esimerkiksi vaatimuksille aktiivisesta synnyttävästä subjektista.

MALLITARINOIDEN JUONTEET

Mitä tarinan vaiheet kertovat siitä, miten raskaana oleva nainen hahmottaa raskauden ja mitä tällä on tekemistä kulttuurisen ruumiin ja subjektin suhteuttamisen kanssa? Sikiön ja naisen suhdetta voi hahmotella juonenkulussa niin, että raskaudessa sikiö on aluksi sumea osa ruumiillisista itseä, sitten itsen erillinen ja lopulta itsestä erillinen.

Keho jäsentyy toisaalta omaan toimintaan korostuneesti kiinnittyneenä ja toisaalta omaisuutena, jonka kontrollista ja toiminnoista kamppailevat mystinen luonto, sikiö, terveydenhuollon ammattilaiset biomedikaalisine teknologioineen ja ihmiskuvineen sekä itse nainen. Koko raskauden tarinan kulkuun kontekstoina näyttää siltä, että nainen liikkuu edestakaisin toimijasta toiminnan kohteeksi. Lopulta siinä missä syntymä on toisaalta alku, se on myös toisaalta loppu: erityinen rajojaan muuttava keho on vain väliaikainen. Raskauden keho on monessakin mielessä rajatilakeho.

Metatarinaa on vaikea tyypitellä miksikään yksittäiseksi kulttuurisen tarinavarannon mallitarinaksi (esim. Bamberg 2004a, 361–362; Hänninen 2000, 50–52). Toisaalta esimerkiksi Matti Hyvärinen (2004, 307) on esittänyt, että ihmiset käyttävät monia erilaisia kulttuurisia mallitarinoita tulkitessaan elämäänsä. Lisäksi mallitarinoita tulee ajatella toimintaa ja tulkintaa ohjeellisesti asemoivina (emt., 307–308) ja siten niitä tulisi myös tutkia.

Tarinallinen logiikka kiinnittyy tiukasti äiti–lapsisuhteeseen. Esimerkiksi Ritva Nätkin (1997, 153) on todennut, että äitiys merkitsee yleisesti kulttuurisena konstruktiona suhdetta lapseen. Kulttuuriset puhutavat kiistelevät muun muassa siitä, missä raskausvaiheessa lapsen, toisen minussa, oma elämä alkaa sekä esimerkiksi lapseen kiinnittymisen ja irtautumisen rajoista (emt., 154–155). Nätkin kutsuu tätä tarinallista juonetta, jossa naiseus merkitsee vain äitiyttä ja äidin suhdetta lapseensa, *maternalistiseksi tarinaksi* (Nätkin 1997, 193; ks. myös Jallinoja 2000, 108–111). Tämä mallitarina

ammentaa erilaisten asiantuntijoiden ja asiantuntijuuksien sekä kulttuuristen konventioiden tavoista kuvata ja kertoa äitiyttä (Nätkin 1997, 193).

Terveystieteiden luonnehdinnat ja luokittelut ovat ymmärrettävästi läsnä naisten kerronnassa, kuten esimerkiksi synnyttävän ruumiin liitoksessa luontoon. Lisäksi logiikan kiertyminen äidin ja lapsen suhteeseen on luettavissa eräänlaiseen symbioosisuhteeseen identifi oitumisena (ks. Jallinoja 2000, 108–111). Symbioosisuhde on normatiivinen siinä, että ”kokonaan lapsen ehdoille heittäytyminen” on osa ihanteellista äitiyttä, jota perustellaan ”lapsen hyvällä”.

”Lapsen hyvällä” perustellaan ja pyhitetään myös kehon kontrollin löysäämistä. Lapselle rajojaan muuttava keho on eduksi. Näin pystytään irtautumaan (erityisesti naisille) asetetusta hallinnan ideaalista ilman ongelmallista asemoitumista luonnon kaaokseen toisenlaisten ”luonnollisuuksien” avulla: naisille ja miehille yhteiskunnallisesti osoitettujen paikkojen ja hyveiden avulla.

Yhteiskunnalliset positiot viittaavat mallitarinaan, jota voisi kutsua *uudeksi maternalistiseksi tarinaksi*. Toisaalta se viittaa aktiivisesti domestisiin käsityksiin feminiinisuudesta, joissa feminiininen asettuu työnjaossa hoivaajaksi ja joiden mukaan naisten on muun muassa opittava symbolisesti ja konkreettisesti ruokkimaan toisia muttei itseään (Bordo 1993, 171). Raskaudessa ruokitaan ja hoivataan kuitenkin myös toista, sikiötä, joten oman kehon ruokkiminen ei assosioitu naisiseen haluun tai nälkään.

Naisten raskaustarinoissa ilmaisunsa saava naisihanne on kuitenkin kaksinainen, eikä se näin ollen ole palauttavissa kaikilta osin edes sukupuolistetun yksilöajattelun säännönmukaisuuksiin. Perinteisemmin on ajateltu, että kulttuurisesti naissubjekti sietää kehon jakamista ja kontrolloimattomuutta mieskeho paremmin, koska mieskeho on historiallisesti erillisempi ja autonomisempi kuin naisen keho (esim. Lupton & Barclay 1997, 32). Vaikuttaisi kuitenkin siis siltä, että raskaana oleva nainen ei raskaudessakaan ole vapaa ruumiin kontrollin ideaalista, jonka ulkoisena merkinä ovat hoikkuus ja kiinteys. Vaikka kulttuurisesti raskauden pyörityneet muodot ovat ”laillisia”, raskaana olevan, usein ihanan ja palkitsevankin, kehon kääntöpuolena on poikkeaminen tästä länsimaisesta kauneusihanteesta, mikä tuottaa pettymystä.

”Perverssillä tavalla kuitenkin nautin raskaudesta. Oli kerrankin lupa olla lihava, ei tarvinnut perustella olemassa oloaan”, kirjoitti yksi äiti (Äiti 5) tarinassaan. ”Perverssillä tavalla” ja ”perustelematta” raskaudesta nauttiminen, koska saa olla ”lihava” vihjaa kaksinaisstandardiin. Feminiinisyys subjektipositiona on kaksinainen siinä, että se säättää vastakohtaisia ideaaleja ja ohjeistuksia (esim. Bordo 1993, 171). Uuden sukupuolisopimuksen (esim. Rantalaiho 1994) ja muiden kulttuuristen purkautumisten mukana naisille avautuva julkinen alue, valta ja itsenäisyys ovat rajoitettuja. Julkisella alueella, kuten työelämässä, vaikuttaminen edellyttää tavanomaisesti maskuliinisiin hyveisiin sopeutumista: itsekontrollin, aistimellisen kurinalaisuuden ja esimerkiksi itsen ulkoistamisen omaksumista.

Merja Kinnunen (2001) on tulkinut tätä kulttuurisesti maskuliiniseksi määritettyjen ”ulkoisten” ominaisuuksien ja feminiiniseksi määritettyjen ”sisäisten” ominaisuuksien erontekona – henkisen ja ruumiillisen, pään ja käden sekä teorian ja käytännön erotteluna, jolla on sekä työnjaollinen että käsitteellinen ulottuvuutensa (emt., 120–125, 144–147; ks. myös Julkunen 1995, 89–90). Symbolisella tasolla hoikkuus, kehon sisäisten prosessien hallinta ja tiukka kontrolli, on ulkoinen merkki ”maskuliinisesta” tahdonvoimasta (Bordo 1993, 171, 190–195).

Feminiinisyys on kuitenkin vain subjektiasema, vaikka se kulttuurisesti pyritäänkin samaistamaan

naiseuteen. Tarinoissa naiset suhteuttavat itseään tähän kaksinaiseen ideaaliin kieltäytymällä *kohtalomaisesta* jäsenyydestä yhteiskunnalliseen yksityiseen, ainoastaan perhesuhteissa ja äitinä toimimiseen. Kauneusihanteita ei varsinaisesti nyrjäytetä paikoiltaan, mutta niiden rinnalle ja ohi nousee raskauden merkkejä innolla odottava päähenkilö ja kirjoittava minä, joka on ikuisesti ylpeä ja kiitollinen äitiyden näkyvästä ja julkisestakin merkkikehostaan.

Vaikka jakautumisesta jakamiseen -logiikka liittyy kiinteästi äidin suhteeseen lapseensa, ei raskauden ruumiintarinaa voi edes juonellisena koosteena pitää pelkästään minään (uutena) maternalistisena tarinana. Kaikkiaan tarinat ammentavat moninaisista arvojäsenyksistä. Esimerkiksi oman elämän merkittävien sosiaalisten suhteiden, kuten perheen ja ystävien, statistinen rooli tukijana tai tunkeilijana tarinoissa vihjaa myös yksilöllisen valinnan kulttuurisiin painotuksiin. Raskaus on jotain ”ihan omaa” ja välineellistä, ei ainoastaan lopputuloksensa eli lapsen kautta vaan myös positiiviseen kasvuun ja elämän muutokseen nähden. Näin sen voi katsoa ammentavan myös kasvuntarinan ja yksilöllisen valinnan kerrontakonventioista. Tätä abstrahoimaani metatarinaa ei voi tai pidä pelkistää yleispäteväksi kulttuuriseksi tarinatyyppiksi tai mallitarinaksi. Poikkeavia juonenkulkuja tarkasteltaessa tämä kuva vielä täydentyy.

SIKIÖT SUOJELUN JA HUOLEN KOHTEENA: HALLINTAA JA SELVIYTYMISTÄ

Aineistooni kuului myös tarinoita, jotka rakentuivat eri juonirakenteen ja eri logiikan varaan kuin valtaosa tarinoista. Ne olivat muutenkin sisällöltään ja ilmaisultaan erilaisia. Pyrin aukaisemaan tätä poikkeavuutta pohtimalla sitä, mikä kantava teema tai käänne kehystää näitä tarinoita. Poikkeavat tarinat ovat nähtävissä enemmän kulttuurisesti skemaattisina. Toisin sanoen ne ovat helpommin tyyppiteltävissä mallitarinoiksi ja niissä on eriteltävissä selkeämmin yksi arvo- tai normijäsenitys kuin metatarinassa. Poikkeaville tarinoille oli yhteistä varsin yleisellä tasolla negatiivisista asioista kertominen. Voi miettiä, voisiko skemaattisuutta ymmärtää siten, että kulttuurissamme on enemmän ja vähemmän selkeitä konventioita tietynlaisista kokemuksista kertomiseen.

Kyse on raskauden ajan komplikaatioiden värittämästä *menetetyn hallinnan tarinasta* ja *selviytymistarinasta*, jonka päähenkilöinä olivat ikäsopivuuksista neuvotteleva niin sanottu riskisynnyttäjä ja äitiyden muunlaisista normatiivisista sisällöistä kamppaileva äiti. Kerronnallista kulkua ja ilmaisua näissä kummassakin tarinatyyppissä jäsentää vahvasti hallinnan menetyksen teema. Toimijuus ja tietäminen lipsuivat naisilta terveydenhuollon ammattilaisille, jotka ovat ”lapsen hyvän” vartijoita. Ruumiillisuus redusoituu yhtäällä vieraannuttavaan aistimellisuuteen, negatiivisiin konstruktioihin kehosta petturina ja aina potentiaalisesti hillitsemättömänä. Toisaalta vahvoja määrittelijöitä ovat kulttuuriset käsitykset naisyksilön ”hyvistä” elämäntavoista, käyttäytymismalleista ja elämänkulusta, joihin mukaudutaan itsetarkkailun ja -korjauksen avulla.

Raskauden aikaisten komplikaatioiden värittämissä tarinoissa ruumis ja minä eivät ”ole enää yhtä” (vrt. Martin 1989, 79). Komplikaatio(ide)n leimaavaa tarinaa luonnehtii kokonaisvaltaisesti kehon pelottava toiseus, outous. Raskaana oleva nainen ei missään tarinan vaiheessa identifioitu odottavaan kehoonsa: lapsen kanssa ollaan yhdessä ”muukalaisia omassa kehossa”. Kehon objektifioidaan täysin ja toisaalta esiin piirtyy itsen käsitteellistäminen jonain pysyvänä ja essentialistisena. Tämä käsitys viestii, että on olemassa pysyvämpi – olemuksellinen – minä. Näin komplikaatioiden tarina noudattelee pitkälle eräänlaisen kulttuurisen yksilökehoon tihentyvän menetetyn hallinnan tarinan logiikkaa.

(K)ehoni toiminta lähti täysin omaan suuntaansaraskauden alusta lähtien, hylkäsi minut. Alusta lähtien se yllätti kerta toisensa jälkeen: minusta löytyi kysta – en tiennyt

siitä mitään. En osannut lukea oireitani, kehoni viestejä. (...) Minun naisen ruumiini ei osannut edes lasta tehdä vaikka olin luullut että se toimisi niin kuin naisen ruumiin pitäisi toimia. Miksi minun ruumiini hylki minun lastani? Miksi minun ruumiini hylkäsi minut? (Äiti 21)

Kun sikiö (lue lapsi) joutuu vaaraan, tarinoiden nainen tuntee syyllisyyttä ja häpeää mutta myös pettymystä. Naisen ruumiin lapsen synnyttämisen ja kantamisen mekanismi pettää, ja syylliseksi mielletään osaksi itse mutta pääosin keho erillään ajattelevasta, kokevasta äitisubjektista ja tämän lapsisubjektista. Esimerkiksi Vilma Hännisen (2000) mukaan sairaudesta johtuvaan tarinalliseen tulkintaan näyttää usein kuuluvan pohdintoja, joissa etsitään syyllisiä ja vastauksia sairauksiin. Syyn etsiminen on pyrkimystä saada sairaus hallintaan, ja ulkoisia tekijöitä painottamalla voidaan tietyllä tavalla vapautua syyllisyydestä. (Emt., 145.)

Ruumiillisen outouden ja epäviihtyisyyden kokemuksia kuvaavaa menetetyt hallinnan tarinaa luonnehtii pitkälle päähenkilön viattomuus. Sen ytimenä ovat kasautuvat epäonniset tapahtumat, jotka leimaavat tarinaa ja suuntaavat katsetta entisen ruumiin hallinnan tunteen palauttamiseksi. (Vrt. Hänninen 2000, 96, 100, 147.) Vasta rinnastettaessa nykyisyyttä menneisyyteen tarinoissa löydetään uusi yhteys omaan ruumiiseen. Tarinoita sävyttää kauttaaltaan passiivisuus ja voimattomuus.

Syyllisyyttä, jota tarinoissakaan ei aina ymmärretä, voisi selittää modernille ajattelulle tyypillisestä hallinnan ideaalista käsin (Hänninen 2000, 171), joka voidaan palauttaa lopulta kartesiolaiseen subjektikäsitykseen. Ruumis omaisuutena ja ”hengen” kotina on jotain, jota hallitaan. Keho mielletään abstraktiin ja hallitsemattomaan ulkoiseen tekijään, biologiseen automaattikehoon ja näin luontoon kuuluvaksi. Samalla painottamalla oman toiminnan merkitystä vältetään tunnetta kontrolloimattoman aistimellisen armoilla olemisesta. Epäkuntoon mennyt keho ja lapsen tähden koettu syyllisyyden tunne otetaan osittain hallintaan lääketieteellisen tiedon avulla: aistimellinen tuntematon keho tuodaan tiedettyjen kehojen rekisteriin tulkitsemalla sitä koneanalogian kautta. Näin kuitenkin sikiön yhteiskunnallinen lapsuus alkaa lääketieteellisen huolen ja suojelun kohteena: tietämys piiryy pitkälle sikiön hyvinvoinnin kautta jäsenyväksi, ja tämän kautta esimerkiksi jatkuvat lääkarilla käynnit ja dramaattinen keisarinleikkaus saavat oikeutuksensa.

Raskauden kulun törmääminen sairauden kulkuun (ks. myös Thomas 2003) näyttää merkitsevän sitä, että sairauden jäsennykset alistavat muissa tarinoissa ambivalentimmat raskauden jäsennykset. Äidin ruumis on hyvin pitkälti pelkkä keho vailla subjekteja ja kontrollia. Se saa toimijan position petturina. Kehot voivat näyttäytyä tarinoissa myös liittolaisina, mutta liittolaiskehot eivät saa toiminnallista roolia vaan roolin kulkuvälineinä, joita ohjailevat lähinnä mystiset luonnon voimat.

Toista tarinatyyppiä, joka niin ikään poikkeaa metatarinan juonirakenteesta, värittävät raskaasti pelot tai omat tai muiden ennakkoluulot esimerkiksi niin sanottua riskisynnyttäjää kohtaan. Koko raskausaika jäsenyytään niiden merkitysten kautta, joita näille paineille annetaan. Raskauden jälkeen koko raskaus assosioituu selviytymiseen, tai sitten kokonaisuudessaan suhteellisen ongelmattoman raskaus koetaan ihmeelliseksi, ikään kuin ennakoitaisiin jotain sellaista rangaistusta tai varoitusta normin rikkomisesta, jota ei sitten tulekaan.

Aineistooni kuuluu yksi tarina (Äiti 1), jonka kirjoittaja on 37-vuotias nainen, erityisesti lääketieteellisen määrittelyn ja oman määrittelynsä mukaan niin sanotusti riskisynnyttäjää. Hänen tarinassaan painottuvat ikään liittyvät ennakkoluulot yhtäällä omien pelkojen ja toisaalta muiden mielipiteiden muodossa.

Koska olin jo iäkäs ensisynnyttäjä, pelkäsin saada vammaista lasta. Pomminvarmasti olisin keskeyttänyt raskauden, jos seerumitestin tulos olisi ollut hälyttävä. (...) Toisinaan sain kuulla olevani jo vanha äidiksi, valvominen ottaa lujille ja miten luulet jaksavasi olla kotona pelkästään kun olet tottunut aina menemään, ja lapsiparka kun se on teini niin sillä on vaihdevuosisivammainen kiukkuinen äiti. (Äiti 1)

Koska naisyksilön ikääntymisen ”biologisia takarajoja” ja pakkoja painotetaan yleensä voimakkaammin kuin miehen niin arkijulkisuudessa kuin lääketieteellisessä keskustelussakin, ei olekaan ihme, että naisten omissa tarinoissa on myös luettavissa tällainen negatiivinen ja marginalisoiva juonne (ks. Nikander 1999, 27–28). Vaikka nuoruuden, perheen perustamisen (esim. Jallinoja 2000; Ketokivi 2004) ja aikuisuuden (esim. Nikander 1999) on katsottu jälkimodernissa pidentyneen sekä ikäkategorioiden ja niihin kytkettyjen käyttäytymismallien ja -normien on nähty olevan purkautumassa (emt., 34), ei ikäsopivuuden mielikuvista vielä kuitenkaan ole päästy eroon. Onkin niin, että niin kauan kuin syrjivät käytännöt pitävät pintansa, paineet siitä, että ”tiettyjä asioita tehdään tietyn ikäisenä”, löytävät tiensä naisten jäsenyyksiin elämäkulusta.

Kulttuuriset muutokset eivät tietysti koskaan kulje vain selkeästi tiettyyn suuntaan. Pirjo Nikander (1999) ehdottaa, että naisen iän merkityksiä moni-ilmeistävät muutokset ja perinteiset ikänormit vaikuttavat rinnakkain ja samanaikaisesti (emt., 42). Näin ikää käsittelevä kielenkäyttö näyttäisi jäsentyvän omassa aineistossanikin. Yhtäällä kerrotaan ikään kiinnittyvistä peloista ja kommentoinnista, mutta samalla painotetaan myös sitä, miten kommentit jätettiin toisarvoisiksi ja uskottiin omiin kykyihin ja jaksamiseen.

(M)utta halusin lasta niin kovasti ettei muitten puheet haitanneet tiesin, että selviän ja niin olen tehnytkin:) (Äiti 1)

Kuitenkin samaan hengenvetoon oikeutetaan oma ikänormin vastainen päätös hankkia lapsi lapsenhankinnan tärkeyden avulla. Tätä voisi kenties tulkita toisen normatiivisen odotuksen artikulaationa: äitinaisen maternalistisen kohtalon näkökulmasta. Siinä missä tiukkoihin ikävaiheisiin jaetut käyttäytymisnormit purkautuvat, toisenlaiset kulttuuriset odotukset normittuvat uudelleen. Saman tarinatyyppin variaatioksi luen myös tarinat, joissa naiset, jotka olivat odottaneet raskauden olevan oireettomampi kuin se itse asiassa oli ollut tai olivat uskoneet käsityksiin esimerkiksi kukoistavasta ja euforisesta raskaasta naisesta, jäsensivät raskautensa ruumiilliset oireet koettelemuksena. Raskaus mielletään esimerkiksi ”naiseuskokeeksi”. Tarinat ovat tyyppiltään *selviytymistarinoita*.

Olin kuvitellut raskauden olevan ihanaa. (...) Kun painoa kertyi paljon yli neuvolan normien, sain kuulla siitäkin. (...) En halunnut olla mikään ilkkumisen aihe, valas ja vuori, vaan toivoin jo saavani ruumiini takaisin. Loppukausi oli työläs. (...) minussa möyryttiin yötä päivää. (...) Saatuaani tyttäreni tunnen edelleen suorittaneeni varsinaisen ”naiseuskokeen”. (Äiti 5)

Miksi raskas raskaus saa kielikuvan naiseuskoe? Edellinen aineistolainaus vihjaa ensinnäkin siitä, että ideaalinen ihanne- ja normiäiti ei ole ainoastaan ”tietyn ikäinen” vaan myös ”tietyn kokoinen” ja ”näköinen” (ihanneäitiydestä esim. Niemelä 1991; Katvala 2001). Tällöin ajatus siitä, ettei itse istu tuohon malliin, tuottaa pettymystä. Vahvaan mielikuvaan kulttuurisesta mittatikkuaidista, äitiyden normatiiviseen sisältöön, kuuluu myös se, että kivut, säryt ja oireet kuuluvat asiaan. Puheet ”naiseuskokeesta” artikuloivat tästä näkökulmasta siis ensinnäkin äitiyttä naisyksilön normina ja toisaalta sen normatiivista, vaikei ristiriidatonta, sisältöä (vrt. Jokinen 1997; Nätkin 1997, 250; Vuori 2001, 258–271).

Kaikkiaan tällainen kulttuurinen juonirakenne ”vaikeuksien kautta voittoon” tuottaa siis subjektikäsitystä, jossa ruumis on toisaalta (mielen tai toimijan) taakka mutta kuitenkin verrattuna esimerkiksi menetetyn hallinnan tarinatyyppin subjektikäsitukseen kiinteä osa minäkuvausta, käsitystä omasta subjektiudesta. Samalla se kutoutuu osaksi erilaisia sukupuolen mukaan eriytyneitä kulttuurisia elämäntapojen, käyttäytymismallien ja elämänkulun konstruktioita, joissa naisyksilö on äitinä edesvastuussa syntymättömälle lapselle.

RASKAUS JA SOSIAALINEN SUHDE: KYSEENALAISTUVA YKSILÖLLISYYS JA VUOROVAIKUTUS

Kaikkiaan raskaustarinat ruumiillisesta subjektiudesta ja yksilöllisyydestä ammentavat monista erilaisista kulttuurisista arvojäsenyksistä. Sekä naisten että sikiöiden yksilöintiä uusinnetaan, vastustetaan ja puretaan, kun naiset ottavat erilaisia asentoja suhteessa kulttuuriin käsityksiin sukupuolistetusta toiminnasta. Toimintaa sekä sikiön ja naisen suhdetta yksilöinä määrittävät merkitykset, joita annetaan ruumiilliselle hallinnalle, omistamiselle ja autonomialle, tiedon tuottamiselle omasta raskaudesta sekä toimimiselle yhteiskunnallisesti naisena ja äitinä. Kun itsen ja toisen ruumiillisuuden rajat korostuvat, kyseenalaistuvat ja muuttuvat, raskauden aikaista subjektiuden ja ruumiillisuuden suhdetta ei voi palauttaa sosiaalipoliittisen ja filosofisen perinnön yksilöajattelun säännönmukaisuuksiin.

Sikiön ja naisen suhteen piirtyminen äärimmäisyyksissään kahden atomistisen toimijan suhteeksi, yhteiskunnallisen lapsen ja äidin suhteeksi, näyttää tarinoissa riippuvan ”lapsen hyvän” arvo-objektista. Se ilmestyy perustelemaan raskaudeksiin vahvasti mutta ambivalentisti istuvia ideaaleja yksilöajattelun kehon hallinnasta, sen sukupuolistuneesta luonteesta ja terveellisistä elämäntavoista ja -kuluista. Kyse on melkein perusteluja kaipaamattomasta ja kiinteästi kulttuuriseen kaivautuneesta mystisestäkin ”luonnollisuudesta”, maternalismista normatiivisena puheena. Vireeltään se ei ole itsenäisenä tieteellinen, vaan äitisubjektin kulttuurinen maisema on liittoutunut historiallisesti biomedikaalisen tietomuodon ja sen yksilöajatteluun perustuvan ihmiskuvan kanssa. Sen retoriikka perustuu perinteisiin arvotuksiin arvoista, hyveellisyydestä sekä sukupuolistuneista yhteiskunnallisista paikoista. Lopulta ”lapsen hyvä” -arvo-objektiin asemoituminen palautuu siihen, miten sen saavuttamiseen liittyviä arvoja ja normeja omakohtaisesti hallitaan.

Kyseinen tapa argumentoida ”lapsen hyvää ja hyvinvointia” muistuttaa säännönmukaisuuksissaan Ilpo Helénin (1997) hahmottelemaa *äitiyshuollon puhetapaa*, joka kumpuaa naisen ympärille rakennetun institutionaalisen hoivan käytännöistä, oman elämän hallinnan, normaalin ja terveen elämänkulun turvaamisen problematiikasta. Tällainen sosiaaliliberaalin yksilöajattelun liittyminen sikiölapsen suojeluun ja vastuullisuuteen sekä sen (sosiaali)poliittinen varautuneisuus vihjaavat historialliseen hyvinvointiyhteiskunnalliseen rationaliteettiin, jossa yhteiskunnallisen julkisen ja yksityisen (koti, perhe, ruumiillinen) raja on alempi ja jossa interventio on näin poliittisesti mahdollisempi ”sosiaalisten syitten” nimissä. (Julkunen 2004; Pulkkinen 2003.)

Ruumiin rajoja liikuttava raskaus myös haastaa erityisellä tavalla käsitykset ruumiillisesta yksilöllisyydestä – iholla rajatun ruumiillisen ykseyden ja itseyden – sekä negatiivisella että positiivisella tavalla. Ensinnäkin naisia ja heidän sikiöitään ympäröivät monenlaiset kulttuuriset käytännöt, jotka määrittävät sitä, miten raskaana olevan tulisi elää ja suhtautua sikiöönsä (ks. esim. Kitzinger 1978; Hays 1996). Yleensä nämä käytännöt, jotka perustuvat käsityksiin ruumiillisesta koskemattomuudesta, ovat sekä sukupuolen että raskauden mukaan ristiriitaisia (ks. myös Bordo 1993, 71–97). Naisen edellytetään uhraavan subjektiutensa tarvittaessa. Samat käytännöt, kuten

terveydenhuollon käytännöt, jotka edustavat naisille myös turvaa ja vapautta, toisinaan kyseenalaistavat heidän statuksensa ruumiillisina subjekteina. Voitaisiin sanoa, että naisen ruumis ei enää raskaudessa toimi yksilöllisyyden fyysisenä merkinä (ks. myös Draper 2003, 749).

Naisten omien tarinoiden käsittein sanottuna ruumiin jakaminen ja subjektiuden jakautuminen summentavat toimijuutta ja ruumiillisuutta mutta eivät ei-toiminnallisella tai negatiivisella tavalla. Naiset itse tulkitsevat kehonsa tuntemuksia ja integroivat tulkintojaan kulttuurisiin käsityksiin ja Käytäntöjen välittämiin jäsenyyksiin. Naiset reagoivat sosiaalisesti moninaisesti raskauteen ja sikiöön. Kaikki tämä on osa sitä prosessia, jossa sikiö merkityksellistyy vauvaksi ja lapseksi (ks. Rothman 1989, 104).

Sosiaaliteoriassa yleinen yksilöllisten ja atomististen toimijoiden, ”oikeiden” ihmisten, välinen suhde on ymmärrettävästi raskaudessa absurdi. Raskautta sosiaalisena suhteena onkin parasta tarkastella jatkumona: sikiön toiminta vaikuttaa ympärillä oleviin ihmisiin, jotka reagoivat siihen ja raskauteen sosiaalisesti. (Rothman 1989, 89.) Se, ettei sikiöllä ole vielä kykyä refl ektoida itseään, ei estä raskauden tarkastelua sosiaalisena suhteena ja vuorovaikutuksena, jossa sikiö on osallinen. Olen samaa mieltä Kathryn Pyne Addelsonin (2004) ja Valerie Hartounin (2004) kanssa siitä, että tulisi kehittää kollektiivisen toiminnan käsitteistöä, joka ei oleta ainoastaan *yksilöiden* välisiä suhteita. Itse asiassa personoinnin (*personhood*) ja yksilöllisen toimijuuden painotukset eivät ole kovin selitysvoimaisia raskautta ja sikiötä käsitteellistettäessä.

Tässä artikkelissa olen rajannut käsittelyni pääosin *yksilö*subjektin kehosuhteeseen raskaudessa, vaikkakin pyrin luotaamaan myös sen ohi ja ympärille. Tarkastelunäkökulmaa motivoivat ensinnäkin havaitut ristiriidat (sosiaaliliberaalin) yksilöajattelun varaan järjestyneissä käytännöissä. Toiseksi yksilöruumiillisuus, ymmärrettynä juuri sisäisenä ja iholla rajattuna entiteettinä, oli vahvasti läsnä aineistossani eli ruumiin kokemuksista kerrottaessa. Ruumiin ja ruumiillisuuden suhde subjektiuteen eivät tietysti tyhjene yksilöajatteluun tai sen hyvinvointiyhteiskunnallisiin mukaelmiin. Sosiologia ja naistutkimus ovat historiallisesti toimineet eräänlaisina ruumiillisuuden ja subjektiuden hajakeskittäjinä tarjoamalla ajattelukehyksen, jossa kehot eivät ole vain refleктоituja säiliöitä, joiden aistimellinen eheys tai sen puute määrittelevät ruumiillista subjektiutta. Ruumiillisuudella ja ruumiillisella subjektiudella on laajempi sosiaalinen, kulttuurinen ja historiallinen problematiikkansa, joiden kautta avautuvien kysymysten avulla olisi kiintoisaa työstää jatkotutkimusta raskaudesta.

Viitteet

1 Kirjoittajatiedot löytyvät Liitteestä 2. Niihin on merkitty aineistokoodi, äidin ikä ja se, mistä hän sai tiedon tutkimuksesta, niissä tapauksissa, joissa ne ilmoitettiin.

2 Käytän sanoja ruumis ja keho sekä ruumiillisuus ja kehollisuus synonyymisesti, vaikka tiedän, ettei niitä ihmistieteiden kentällä aina samastetakaan (ks. esim. Eskola 2003, 48–51).

3 Esimerkiksi Suomessa ultraäänikuvaukset otettiin käyttöön vasta vuonna 1980.

4 Termit ”aktiivinen” ja ”seurauksia kuvaava lause” ovat Alasuutarin (1986) käyttämiä termejä.

5 Mikään aineistoni raskauksista ei ollut ei-toivottu. Tämä toki asettaa tiettyjä rajoituksia analyysille.

Kirjallisuus

Addelson, Kathryn Pyne (2004) The Emergence of the Fetus. Teoksessa Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 26–42.

Alasuutari, Pertti (1986) Työmiehen tarina ja alkoholismi. Tutkimus alkoholismin suhteesta emokulttuuriin. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia, Sarja A, nro 9. Tampereen yliopisto, Tampere.

Bamberg, Michael (2004a) Considering counter narratives. Teoksessa Bamberg, Michael & Andrews, Molly (toim.) *Considering counter narratives. Narrating, resisting, making sense*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam & Philadelphia, 351–371.

Bamberg, Michael (2004b) Positioning With David Hogan. Stories, Tellings, Identities. Teoksessa Dainte, Collette & Lightfoot, Cynthia (toim.) *Narrative Analysis. Studying the Development of Individuals in Society*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi, 135–157.

Bordo, Susan (1989) *The Flight to Objectivity. Essays on Cartesianism & Culture*. State University of New York Press, Albany. Bordo, Susan (1993) *Unbearable Weight. Feminism, Western Culture, and the Body*. University of California Press, Berkeley.

Denzin, Norman K. (1989a) *Interpretive Interaktionalism*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.

Denzin, Norman K. (1989b) *Interpretive Biography*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.

Draper, Jan (2003) 'It was a real good show': The ultrasound scan, fathers and the power of visual knowledge. *Sociology of Health & Illness* 24:6, 771–795.

Duden, Barbara (2004) The Fetus on the "Farther Shore": Toward a History of the Unborn. Teoksessa Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 13–25.

Elias, Norbert (1992a) *The Society of Individuals*. Teoksessa Norbert, Elias: *The Society of Individuals*. Toim. Schröter, Michael. Basil Blackwell, Oxford & Cambridge, 1–66. Saksankielinen alkuteos vuodelta 1939.

Elias, Norbert (1992b) Problems of Self-consciousness and the Image of Man. Teoksessa Norbert, Elias: *The Society of Individuals*. Toim. Schröter, Michael. Basil Blackwell, Oxford & Cambridge, 67–152. Saksankielinen alkuteos vuodelta 1940–1950.

Eräsaari, Leena (1997) Sikiö ruudussa. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) *Ruumiin siteet. Vastapaino*, Tampere, 189–215.

Eskola, Jari (2003) Urheilijan ruumis konstruktiona. Miten keho tuotetaan? Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.) *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktion*

näkökulma. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Kuopion yliopisto, Kuopio, 45–70.

Falk, Pasi (1994) *The Consuming Body*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.

Foucault, Michel (1990) *The History of Sexuality. An Introduction*. Vintage Books, New York. Ranskankielinen alkuteos vuodelta 1976. Foucault, Michel (2001) *Tarkkailla ja rangaista*. Otava, Helsinki. Ranskankielinen alkuteos vuodelta 1975.

Hall, Stuart (2002) *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.

Hartouni, Valerie (2004) *Epilogue: Reflections on Abortion Politics and the Practices Called Person*. Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 296–304.

Hays, Sharon (1996) *The Cultural Contradictions of Motherhood*. Yale University Press, New Haven & London.

Helén, Ilpo (1997) *Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Gaudeamus, Helsinki.

Homanen, Riikka (2005) *Ruudun takaa, ruumiin lävitse. Kulttuuriset ruumiit, subjektit ja toimijat ensiraskauden ruumiintarinassa*. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, pro gradu -tutkielma. [WWW-dokumentti]. <<http://www.uta.fi/tutkielmat>> (Luettu 1.10.2007).

Hyvärinen, Matti (2004) *Eletty ja kerrottu kertomus*. *Sociologia* 4:41, 297–309.

Hänninen, Vilma (2000) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. *Acta Universitatis Tamperensis* 906. Tampereen yliopisto, Tampere.

Jallinoja, Riitta (2000) *Perheen aika*. Otava, Helsinki.

Julkunen, Raija (1995) *Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet*. Teoksessa Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Vastapaino, Tampere, 88–107.

Julkunen, Raija (2004) *Sosiaalipolitiikan ruumis*. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere.

Jokinen, Eeva (1997) *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Gaudeamus, Helsinki. Katvala, Satu (2001) *Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa*. Jyväskylä University Press, Jyväskylä.

Kinnunen, Merja (2001) *Luokiteltu sukupuoli*. Vastapaino, Tampere.

Ketokivi, Kaisa (2004) *Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen. Individualistisen elämänorientaation jäljillä*. *Sociologia* 41:4, 94–107.

Kitzinger, Sheila (1978) *Women As Mothers*. Fontana Books, Glasgow.

Lehtonen, Mikko (1994) *Kyklooppi ja kojootti. Subjekti 1600–1900-lukujen kulttuuri- ja kirjallisuusteoriassa*. Vastapaino, Tampere

Lupton, Deborah & Barclay, Leslie (1997) *Constructing Fatherhood: Discourse and Experiences*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.

Martin, Emily (1989) *The woman in the body. A cultural analysis of reproduction*. Beacon Press, Boston.

Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) (2004) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

Merleau-Ponty, Maurice (1995) *Phenomenology of Perception*. Translated by Smith, Colin. Routledge & Kegan Paul, London.

Niemelä, Pirkko (1991) Äidin hillitty raivo. Teoksessa Nopola, Sinikka (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo*. WSOY, Helsinki, 107–116.

Nikander, Pirjo (1999) Elämänkaaresta elämänkulkuun: iän muuttuva merkitysmaailma. Teoksessa Kangas, Ilkka & Nikander, Pirjo (toim.) *Naiset ja ikääntyminen*, Gaudeamus, Helsinki, 27–45.

Nätkin, Ritva (1997) *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*. Gaudeamus, Helsinki.

Nätkin, Ritva (2003) *Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä*. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) *Perhe murroksessa*.

Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 16–38.

Oinas, Elina (2000) *Kroppssociologins uppkomst – hur skapas en sociologisk subdisciplin?* *Sociologia* 37:2, 97–110.

Pulkkinen, Tuija (2003) *Postmoderni politiikan filosofi a*. Gaudeamus, Helsinki.

Rantalaiho, Liisa (1994) *Sukupuolisopimus ja Suomen malli*. Teoksessa Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 9–30.

Ronkainen, Suvi (1999) *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus, Helsinki.

Riessman, Cathrine Kohler (1993) *Narrative Analysis*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.

Rothman, Barbara Katz (1989) *The Tentative Pregnancy: Prenatal Diagnosis and the Future of Motherhood*. Viking Penguin, New York.

Ruusuvuori, Johanna (1991) *Synnyttämisen suuntia. Synnyttävän naisen muuttuva asema diskurssikamppailussa*. Naistutkimusyksikön julkaisuja 6. Tampereen yliopisto, Tampere.

Thomas, Hillary (2003) Pregnancy, illness and the concept of career. *Sociology of Health & Illness* 25:5, 383–407.

Törrönen, Jukka (2000) Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. *Sosiologia* 37:3, 243–254.

Vilkko, Anni (1997) Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Suomalaisen Kirjallisuuden seura, Helsinki.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere University Press, Tampere.

White, Hayden (1987) *The Content of the Form*. The John Hopkins University Press, Baltimore & London.

Young, Iris (1998) Pregnant Embodiment. Teoksessa Welton, Donn (toim.) *Body and Flesh*. A Philophysical reader. Blackwell, Malden, 274– 285.

Liite 1 Kirjoituspyyntö

Hei!

Ensiraskaus on kiistattomasti ruumiillisesti uusi ja mullistava kokemus. Aihe on erittäin kiinnostava jo siitä syystä, että raskauden aikaisista kokemuksista ei ole tehty paljonkaan tutkimusta, vaikka aihe onkin erittäin tärkeä.

Teen Tampereen yliopistossa sosiologian alan tutkimusta ensiraskaudesta ruumiillisena kokemuksena. Jos olet synnyttänyt ensimmäisen lapsesi viimeisen kahden vuoden aikana, toivoisin, että lähettäisit minulle vapaamuotoisen ja -pituisen koneella tai käsin kirjoitetun kertomuksen kehoosi liittyvistä kokemuksista ja tuntemuksista raskausaikana. Pyydän sinua muistelemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti esimerkiksi sitä, miten koit kohdussasi kasvavan lapsen? Entä miltä tuntuivat kehossasi tapahtuneet muutokset ja ulkoapäin siihen kohdistuvat mieli- ja toimenpiteet? Mitä ajattelit tuolloin tästä kaikesta? Miten suhtaudut nyt raskauden aikaisiin kokemuksiisi? En halua rajata aihepiiriä tarkemmin, koska tutkimuksen kannalta on oleellista, että kertomuksesi kumpuaa omista kokemuksistasi.

Tutkimus on täysin anonymi eli tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyttä ei paljasteta ulkopuolisille eikä se ole pääteltävissä itse tutkimusraportista. Sinun ei tarvitse välttämättä edes liittää nimeäsi kirjoitukseen, mutta toivon, että kerrot ikäsi ja koulutustaustasi sekä tiedon siitä, mitä kautta kuulit tutkimuksestani. Kirjoitukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Kiitos osallistumisestasi!

Voit lähettää tarinasi postissa tai sähköpostilla:

Posti- ja sähköpostiosoite ja puhelinnumero

Liite 2: Aineistokoodit ja kirjoittajatiedot

Kirjoittaja	Ikä/v	Mistä kuuli tutkimuksesta
Äiti 1	37	Kaks plus -lehti
Äiti 2	Ei ilmoitettu	Ei ilmoitettu
Äiti 3	22	Kaks plus -lehti
Äiti 4	21	Kuuli ystävältään
Äiti 5	27	Ainejärjestön postituslista
Äiti 6	30	Vauva-lehti
Äiti 7	30	Naistutkimuslista
Äiti 8	22	Vauva-lehti
Äiti 9	25	Vauva-lehti
Äiti 10	30	Vauva-lehti
Äiti 11	27	Vauva-lehti
Äiti 12	21	Ei ilmoitettu
Äiti 13	25	Vauva-lehti
Äiti 14	23	Kuuli ystävältään
Äiti 15	29	Vauva-lehti
Äiti 16	Ei ilmoitettu	Kaks plus -lehti
Äiti 17	Ei ilmoitettu	Ei ilmoitettu
Äiti 18	Ei ilmoitettu	Vauva-lehti
Äiti 19	27	Kuuli ystävältään
Äiti 20	27	Kuuli ystävältään
Äiti 21	30	Naistutkimuslista
Äiti 22	30	Vauva-lehti
Äiti 23	32	Ei ilmoitettu